

УДК 378.016:34

Юлія Короткова

ORCID iD 0000-0002-6930-9730

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри гуманітарних дисциплін,
Донецький юридичний інститут МВС України
вул. Луніна, 89-а, 87550, м. Маріуполь, Україна
y.korotkova1201@ukr.net

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ПІД ЧАС БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкривається сутність поняття «міжкультурна компетентність майбутнього юриста», яке тлумачимо як інтегративну багаторівневу професійно особистісну якість, що синтезує сукупність знань, умінь, ставлень, ціннісних установок, обумовлених метою і завданнями міжкультурного спілкування на засадах взаємоповаги, взаєморозуміння, взаємозбагачення. Міжкультурна компетентність розглядається як цілісна система, що складається з певних складових, відносно самостійних, утім взаємопов'язаних і взаємообумовлених. До них віднесено такі: комунікативну, соціокультурну, мотиваційно-ціннісну, афективну, когнітивну. Доведено, що формуванню міжкультурної компетентності фахівців з права сприятиме застосування інноваційних методів і форм навчальних занять (ділові/рольові ігри, диспути, дискусії, дебати, моделювання, симуляції тощо), серед яких особливе значення відіграє міжкультурний тренінг.

Ключові слова: майбутній юрист, міжкультурна компетентність, міжкультурне спілкування, тренінг, толерантність.

© Короткова Ю., 2019

<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.3-4.4860>

Вступ. Інтеграція України в європейський та світовий освітній простір, глобалізаційні процеси в світі, взаємопроникнення та контактування різних культур актуалізує потребу підготовки конкурентоздатного, мобільного, компетентного фахівця, який би добре орієнтувався в різноманітних комунікативних ситуаціях, обирав адекватні засоби, способи і прийоми взаємодії, налагоджував продуктивні взаємини із представниками різних культур та національних меншин. Вищезазначене безпосередньо стосується й підготовки майбутнього юриста, який у

своїй професійній діяльності має бути готовим до здійснення ефективного спілкування з людьми різних культурних середовищ, політичних, релігійних та інших переконань, що обумовлює необхідність формування в нього міжкультурної компетентності (далі – МКК).

Питання формування окремих компетентностей майбутніх юристів під час фахової підготовки у закладах вищої освіти (ЗВО) ставали предметом таких учених, як: О. Гомзякової (полікультурна компетентність), Д. Демченко (професійна іншомовна компетентність), В. Савіщенко (деонтологічна компетентність), О. Желнової, С. Зайцевої, Н. Кожем'яко, О. Косянової, О. Калити, Ю. Марченко, В. Ніколашкіної, Л. Писаренко, Н. Потlachук, О. Семеног та Л. Насіленко, О. Усманової, М. Ценко, С. Циганій (професійна комунікативна компетентність), І. Харченко (термінологічна компетентність), Л. Морської (медіаторська компетентність), О. Федорчук (фахово-інформатична компетентність), В. Гришко (базові компетентності: навчальна, етична, комунікативна, соціальна, інформаційна), О. Котикової (психолого-педагогічна компетентність) та ін. Утім малодослідженими залишаються питання підходів та шляхів формування МКК у фахівців з права.

Мета статті – розкриття сутності та структури міжкультурної компетентності майбутніх юристів, дослідження шляхів її формування під час базової підготовки у виші.

Сутність і структура міжкультурної компетентності. Аналіз вітчизняної та зарубіжної науково-педагогічної літератури засвідчив, що зміст поняття МКК розуміється вченими по-різному, як: 1) інтегративна професійно особистісна, здатна до саморозвитку якість, що забезпечує успіх у розв'язанні завдань міжкультурної комунікації, адаптацію та самореалізацію фахівця в іншомовному суспільстві (Рембач О., 2017, с. 391); 2) здатність людини адекватно сприймати, розуміти, усвідомлювати та інтерпретувати інформацію національно-культурного спрямування під час здійснення міжкультурної комунікації на основі сформованої в неї системи відповідних знань, умінь і навичок (Гальскова Н. Д., Гез Н. І., 2006, с. 4; Єлізарова Г. В., 2005, с. 236; Зеліковська О., 2014, с. 4-5; Плужник І. Л., 2003, с. 51; Формування міжкультурної компетентності майбутніх юристів під час базової підготовки в закладі вищої освіти

Садохін О. П., 2007, с. 133; Фурманова В. П., 1993, с. 44; Юр'єва К. А., Тіщенко О. М., 2014, с. 169; Maier N., 2017, с. 5); 3) готовність студентів до усвідомлення правової картини світу, до використання її понять та концепцій, готовність до залучення до правових тенденцій, звичаїв та традицій країн світу, розкриття національної свідомості їхніх народів (Дорда С. В., 2012, с. 264).

У контексті проведеного дослідження найбільш повним нам видається тлумачення Н. Янкіної, яка вважає МКК студента університету: 1) результатом університетської освіти; 2) інтегративною професійно-особистісною якістю, що синтезує сукупність знань (лінгвістичних, соціокультурних, професійних, культурологічних), умінь (вербальної, невербальної й паравербальної комунікації, загальнокультурних та культурно-специфічних), орієнтацій (лінгвокраїнознавчих, пізнавальних, лінгвістичних, предметних, поведінкових орієнтацій на комунікацію) і забезпечує готовність особистості до участі в міжкультурній комунікації (Янкінна Н.В., 2006, с. 320).

Узагальнення результатів наукових розвідок дослідників дозволило подати власне визначення поняття, яке є вихідним у нашому дослідженні. Так, *міжкультурну компетентність студента-юриста* розглядаємо як інтегративну багаторівневу професійно особистісну якість, яка синтезує сукупність знань, умінь, ставлень, ціннісних установок, обумовлених метою і завданнями міжкультурного спілкування на засадах взаємоповаги, взаєморозуміння, взаємозбагачення.

З поданого визначення стає очевидним, що МКК необхідно розглядати як цілісну систему, що складається з певних елементів, відносно самостійних, утім взаємопов'язаних і взаємообумовлених. Зазначимо, що вітчизняні та зарубіжні науковці (М. Авдєєва, І. Бахов, Р. Бікітєєва, І. Плужник, С. Радул, О. Садохін, О. Рембач, Н. Самойленко, Н. Янкінна та ін.) у структурі міжкультурної компетентності виділяють різну кількість компонентів.

Нам імпонує думка О. Рембач, яка міжкультурну компетентність фахівця з права представляє як комплекс розвинених складових, а саме: комунікативної, соціокультурної, мотиваційно-ціннісної та афективної. *Комунікативний компонент* передбачає сформованість лінгвістичної (лексична адекватність та граматична

коректність мовлення, правильність формулювання думок та здатність розуміти інформацію, яка надходить від співрозмовника), дискурсивної (уміння вибудовувати висловлювання як одиниці мовлення і спілкування), лінгвокраїнознавчої (сукупність лінгвокультурних знань, умінь та навичок, засобів діяльності, якими має володіти фахівець для пізнання іншої культурної реальності та досягнення порозуміння у спілкуванні) та соціолінгвістичної (знання таких понять, як «діалект», «акцент», «діалектний континуум», «змішання діалектів», необхідних для належного сприйняття соціолінгвістичної картини світу) компетенцій. *Соціокультурний компонент* виявляється в готовності та здатності партнерів до ведення конструктивного діалогу, враховуючи власну культуру і культуру партнера по спілкуванню, мовні норми (формальний, неформальний стилі, жаргон, професійну лексику та ін.), міжкультурні відмінності поведінкових ритуалів тощо. *Стратегічна компетенція* наділяє людину уміннями й готовністю використовувати різні прийоми, тактики і стратегії вербального та невербального спілкування для досягнення взаєморозуміння відповідно до конкретної комунікативної ситуації та соціокультурних норм їх використання. *Мотиваційно-ціннісний або ціннісно-смісловий компонент* характеризується сукупністю ціннісних орієнтацій та мотивів, які визначають поведінку індивіда в ситуаціях міжкультурного спілкування, реалізується в інтересі та ціннісному ставленні до іншої культури й мови, а також у розумінні мови як засобу відображення соціальних реалій та культурних цінностей. *Афективний або емоційний компонент* виявляється у сформованості таких якостей, як міжкультурна сприйнятливість, толерантність, емпатія, здатність регулювати емоції та створювати позитивний фон спілкування, протистояти ксенофобії (Рембач О. О., 2017, с. 392-393).

Як слушно вважає С. Авхутська, до названих варто додати *когнітивний компонент*: знання і розуміння феномену культури і міжкультурності; рідної, світової та іншомовної культур; знання і розуміння культури міжнаціонального спілкування і культури миру (безконфліктного існування) (Авхутська С., 2011, с. 112).

Формуванню МКК майбутніх юристів сприятиме застосування інноваційних методів і форм навчальних занять (ділові/рольові ігри, диспути, дискусії, дебати, моделювання, симуляції тощо), упровадження яких створює умови для формування активної особистості, громадянина-патріота, розвитку критичного мислення, толерантного ставлення до інших народів і культур.

Особливого значення у процесі становлення особистості майбутнього юриста відіграє *міжкультурний тренінг*. Під міжкультурним тренінгом С. Суворова розуміє практику психологічного впливу на майбутніх фахівців у ситуаціях міжкультурного спілкування в групах з метою сформувати у них вміння міжкультурної комунікації і поведінки з урахуванням різних соціальних ролей (Суворова С. Л., 2004, с. 225).

На думку Г. Тріандіса, міжкультурний тренінг виконує два основні завдання: 1) познайомити його учасників з міжкультурними відмінностями, що досягається шляхом програвання ситуацій, в яких є розбіжності у культурах; 2) зробити можливим перенесення отриманих знань на нові ситуації, при цьому учасник тренінгу має познайомитися з найхарактернішими особливостями чужої для нього культури (Тріандіс Г., 2007, с. 342).

Міжкультурні тренінги поділяються на певні види: когнітивні – надають інформацію про іншу культуру (її історію і сучасне життя, духовні звичаї і традиції, досягнення культури і мистецтва, етнографію тощо); поведінкові – спрямовані на отримання студентами практичних навичок, необхідних у житті в зарубіжній культурі (норми поведінки, правила етикету, кулінарні традиції, релігійні норми тощо); атрибутивні – пояснюють соціальну поведінку іноземців з точки зору цінностей, норм і традицій їхньої культури (Калашнік Н. В., 2016, с. 155). При цьому на практиці досить часто застосовують симбіоз названих видів тренінгів.

Досить ефективними вважаються соціально-психологічний тренінг, який реалізує потребу людини в емоційному контакті з іншими людьми, а також тренінг розвитку компетентності у спілкуванні або тренінг комунікативної компетентності. Суть останнього полягає у виробленні соціально-психологічних умінь, пов'язаних з оволодінням процесами взаємозв'язку, взаємовираження, взаєморозуміння, взаємовідносин, взаємовпливів, зокрема вміння психологічно правильно й

ситуативно обумовлено почати спілкування; підтримувати спілкування, психологічно стимулювати активність партнера; психологічно точно визначити «крапку» завершення спілкування; максимально використовувати для реалізації своєї стратегічної лінії соціально-психологічні характеристики комунікативної ситуації; прогнозувати реакції партнерів на власні акти комунікативних дій; прогнозувати можливі шляхи розвитку комунікативної ситуації, в межах якої ведеться спілкування; психологічно налаштовуватися на емоційний тон партнерів по спілкуванню, вміння оволодіти та утримати ініціативу в спілкуванні; спровокувати «бажану реакцію» партнера по спілкуванню; формувати і «керувати» соціально-психологічним настроєм партнера в спілкуванні (Калашнік Н. В., 2016, с. 155-156). Засобом вирішення завдань тренінгу комунікативних умінь авторка називає групові дискусії, рольові ігри, психогімнастика.

Українська науковець Н. Грицик пропонує таку технологію міжкультурного тренінгу відповідно до чотирьох етапів: 1 етап – активізація фонових знань студентів, пов'язаних з певним культурологічним аспектом; 2 етап – ознайомлення студентів з культурологічною інформацією різних країн; 3 етап – аналіз провокаційних ситуацій; 4 етап – порівняння культурологічних фактів різних країн (Грицик Н., 2011, с. 29). Вказану технологію можна застосовувати при формуванні МКК студентів-юристів з відповідною кореляцією навчального змісту тренінгу.

Зрозуміло, що насамперед формування МКК відбувається на заняттях з іноземної мови, утім широкі можливості для її формування надають також й інші дисципліни навчального плану підготовки майбутніх правоохоронців.

Так, наприклад, аудиторна та позааудиторна робота з історико-правових дисциплін може бути збагачена такими тренінгами:

- тренінг «Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод» (спрямований на усвідомлення основного принципу справедливості і миру в усьому світі, який забезпечується, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а з іншого боку, завдяки загальному розумінню і дотриманню прав людини);

- тренінг «Комунікація в роботі юриста» (спрямований на усвідомлення специфіки ефективної комунікації для майбутніх юристів, вміння знаходити спільну

Формування міжкультурної компетентності майбутніх юристів під час базової підготовки в закладі вищої освіти

мову з будь-якою особою, незалежно від віку, статі, рівня матеріального забезпечення та психотипу особи; ознайомлення з навичками швидкої релаксації, особливостей встановлення довірливих відносин з майбутніми потенційними клієнтами);

- тренінги з розвитку навичок роботи з вразливими групами клієнтів системи безоплатної правової допомоги (спрямований на розвиток практичних навичок роботи з вразливими клієнтами, зокрема, налагодження ефективної комунікації, емпатичного слухання, інтерв'ювання та консультування тощо, врахування етичних та ціннісних аспектів під час роботи з клієнтами, які слугують підґрунтям для якісного надання правової допомоги та захисту прав людини);

- тренінг «Моє професійне вдосконалення» (спрямований на усвідомлення нових викликів та можливостей для юристів в контексті розвитку технологій, глобалізації, академічної та професійної мобільності);

- тренінг з міжнародного гуманітарного права (спрямований на ознайомлення з історією та компонентами Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, його основоположними принципами та правовою базою; утвердження ідеалів добра, милосердя, гуманності та формування готовності до захисту гуманітарних цінностей – здоров'я, життя та гідності людини тощо) та інші.

Важливими є міжкультурні тренінги, спрямовані на виховання толерантності. Цікавим з цього приводу є досвід роботи Центру міжкультурної толерантності Житомирського державного університету імені Івана Франка, який проводить такі тренінги, як: «Толерантність. Когнітивно-орієнтований тренінг толерантності. Профілактика ксенофобії»; «Толерантність. Профілактика ксенофобії. Ксенофобія як правове явище»; «Міжкультурна взаємодія та етнічні стереотипи. Профілактика упереджень, стереотипів та дискримінації щодо представників інших культур»; «Міжкультурна комунікація та компетентність. Вербальна і невербальна комунікація»; «Конфліктологія. Навчання конструктивним способам виходу з конфліктних ситуацій, вираженню своїх почуттів і переживань без конфліктів та насильства»; «Толерантність як складова педагогічної культури та педагогічної компетентності вчителя. Відповідність принципів виховання толерантності

принципам педагогіки ненасилля-педагогіки співробітництва»; «Соціально-педагогічний тренінг як технологія формування міжкультурної толерантності»); «Права людини як підґрунтя формування толерантності. Формування громадянського суспільства», «Поїздка за кордон: ризики, виклики, права, обов'язки. Міжкультурна комунікація. Обмін досвідом з представниками Корпуса миру»; «Мова ворожнечі: між свободою і правом» ті інші (Центр міжкультурної толерантності при Студентській соціальній службі для молоді Житомирського державного університету імені Івана Франка).

Формуванню МКК сприятимуть й інші заходи. Наприклад, на базі факультету № 2 Донецького юридичного інституту МВС України застосовуються: участь студентів/курсантів у волонтерських благодійних акціях; засідання наукової секції «Світ навколо нас» на теми «Гендерні стереотипи в сучасному суспільстві», «Всі різні – всі єдині»; пізнавальні заходи англійською мовою, наприклад, «Students all over the world»; святкування власних національних свят та свят країн, мова яких вивчається; фестивалі культури; міжкультурні круглі столи/дискусії; прес-конференції; рольові ігри; симуляції; інтерв'ю; твори-роздуми тощо.

Висновки. Таким чином, сформована на належному рівні міжкультурна компетентність майбутнього юриста дозволить останньому ефективно здійснювати професійне й особистісне міжкультурне спілкування на засадах толерантності, взаємоповаги, взаєморозуміння, взаємозбагачення. Формуванню означеної компетентності сприятимуть такі інноваційні методи і форми роботи, як міжкультурний тренінг, волонтерські благодійні акції, святкування власних національних свят та свят країн, мова яких вивчається, фестивалі культури, міжкультурні круглі столи/дискусії, прес-конференції, рольові ігри, симуляції, інтерв'ю, твори-роздуми тощо.

До перспектив подальших наукових розвідок у цьому напрямі відносимо вивчення й узагальнення теоретико-практичного досвіду формування МКК майбутніх фахівців з права у розвинених країнах Європи і світу.

Література

- Авхутська С. Полікультурна компетентність як чинник професійного й особистісного зростання майбутнього учителя історії. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4 (Ч. 1). С. 110–115.
- Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учеб. пособие. М. : Академия, 2006. 336 с.
- Грицик Н. Міжкультурний тренінг як ефективний засіб формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2011. № 39 (2). С. 27–31.
- Дорда С. В. Формування іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетентності у студентів юридичного факультету. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог, 2012. Вип. 23. С. 263–265.
- Елизарова Г. В. Культура и обучение иностранным языкам. СПб., 2005. 352 с.
- Зеліковська О. Сутність та структура міжкультурної компетенції студентів вищих економічних навчальних закладів. *Духовність особистості : методологія, теорія і практика*. 2014. № 3. (62). С. 129–143.
- Калашнік Н. В. Застосування міжкультурного тренінгу у формуванні міжкультурної комунікативної компетентності іноземних студентів – майбутніх медиків. *Наукові записки Тернопіл. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2016. № 1. С. 153–159.
- Плужник И. Л. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции студентов гуманитарного профиля в процессе профессиональной подготовки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Тюмень, 2003. 46 с.
- Рембач О. О. Формування міжкультурної компетентності майбутніх правознавців у процесі іншомовної підготовки. *Університетські наукові записки*. Хмельницький, 2017. № 63. С. 387–400.
- Садохин А. П. Межкультурная компетентность: понятие, структура, пути формирования. *Журнал социологии и социальной антропологии*. 2007. Т. X. № 1. С. 125–139.
- Суворова С. Л. Межкультурный тренинг в подготовке будущих учителей иностранного языка. *Школьные технологии*. 2004. № 5. С. 224–228.
- Триандис Г. К. Культура и социальное поведение; пер. с англ. В. А. Соснина. М. : Форум, 2007. – 384 с.
- Фролова О. А. Формирование межкультурной компетенции студентов высших учебных заведений экономического профиля в современных условиях : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. М., 2003. 297 с.
- Фурманова В. П. Межкультурная коммуникация и лингвокультуроведение в теории и практике обучения иностранным языкам : монография. Саранск, 1993. 123 с.
- Центр міжкультурної толерантності при Студентській соціальній службі для молоді Житомирського державного університету імені Івана Франка. URL : http://spf.zu.edu.ua/proek_spf_25.html (дата звернення: 20.01.2019).
- Юр'єва К. А., Тіщенко О. М. Компетенція, компетентність, міжкультурна компетентність учителя: сутність і зміст. *Теорія та методика навчання та виховання* : зб. наук. пр. Харків, 2014. Вип. 42. С. 169–182.

- Янкина Н. В. Формирование межкультурной компетентности студента университета : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08. Оренбург, 2006. 360 с.
- Maiier N. The methodological training of future university teachers to implement intercultural foreign language education: the competency-based approach. *Advanced education*. 2017. No 8. P. 4–9. doi: 10.20535/2410-8286.101358.

References

- Avxuts`ka, S. (2011). Polikul`turna kompetentnist` yak chy`nny`k profesijnogo j osoby`stisnogo zrostannya majbutn`ogo uchy`telya istoriyi [Polycultural competence as a factor of professional and personal growth of the future teacher of history]. *Problemy` pidgotovky` suchasnogo vchy`telya*, 4, 110–115 (ukr).
- Gal'skova, N. D. & Gez, N. I. (2006). *Teoriya obuchenija inostrannym jazykam. Lingvodidaktika i metodika [The theory of teaching foreign languages. Linguodidactics and methodology]*. Moscow, Russia : Akademiya (rus).
- Gry`cy`k, N. (2011). Mizhkul`turny`j trening yak efekty`vny`j zasib formuvannya kul`turologichnoyi kompetenciyi majbutn`ogo vchy`telya inozemnoyi movy` [Intercultural training as an effective means of forming the cultural competence of the future teacher of a foreign language]. *Psy`xologo-pedagogichni problemy` sil`s`koyi shkoly`*, 39 (2), 27–31 (ukr).
- Dorda, S. V. (2012). Formuvannya inshomovnoyi profesijno oriyentovanoyi komunikaty`vnoyi kompetentnosti u studentiv yury`dy`chnogo fakul`tetu [Formation of foreign language vocationally oriented communicative competence among the students of law faculty]. *Naukovi zapy`sky`. Seriya «Filologichna»*, 23, 263–265 (ukr).
- Elizarova, G. V. (2005). *Kul`tura i obuchenie inostrannym jazykam [Culture and teaching of foreign languages]*. SPb., Russia : KAPO (ru).
- Zelikovs`ka, O. (2014). Sutnist` ta struktura mizhkul`turnoyi kompetenciyi studentiv vy`shhy`x ekonomichny`x navchal`ny`x zakladiv [The essence and structure of intercultural competence of students of higher educational institutions]. *Duxovnist` osoby`stosti : metodologiya, teoriya i prakty`ka*, 3. (62), 129–143 (ukr).
- Kalashnik, N. V. (2016). Zastosuvannya mizhkul`turnogo treningu u formuvanni mizhkul`turnoyi komunikaty`vnoyi kompetentnosti inozemny`x studentiv – majbutnix medy`kiv [Application of intercultural training in the formation of intercultural communicative competence of foreign students – future doctors]. *Naukovi zapy`sky` Ternopil`s`kogo nacional`nogo pedagogichnogo universy`tetu imeni Volody`my`ra Gnatyuka. Seriya: pedagogika*, 1, 153–159 (ukr).
- Pluzhnik, I. L. (2003). *Formirovanie mezhhkul'turnoj kommunikativnoj kompetencii studentov gumanitarnogo profilja v processe profissional'noj podgotovki [Formation of intercultural communicative competence of students of the humanitarian profile in the proessional training process]*. Extended abstract of Doctor's thesis: 13.00.01. Tyumen. Russia (rus).

- Rembach, O. O. (2017). Formuvannya mizhkul'turnoyi kompetentnosti majbutnix pravoznavciv u procesi inshomovnoyi pidgotovky` [Formation of intercultural competence of future lawyers in the process of foreign language training]. *Universytets'ki naukovyi zapy'sky`,* 63, 387–400 (ukr).
- Sadoin, A. P. (2007). Mezhhul'turnaja kompetentnost': ponjatie, struktura, puti formirovanija [Intercultural competency: concept, structure, ways of formation]. *Zhurnal sociologii i social'noj atrapologii,* T. X, 1, 125–139 (rus).
- Suvorova, S. L. (2004). Mezhhul'turnyj trening v podgotovke budushhih uchitelej inostrannogo jazyka [Intercultural workshop in training of future teachers of a foreign language]. *Shkol'nye tehnologii,* 5, 224–228 (rus).
- Triandis, G. K. (2007). *Kul'tura i social'noe povedenie; per. s angl. V. A Sosnina [Culture and social behavior]*. Moscow, Russia : Forum (rus).
- Frolova, O. A. (2003). *Formirovanie mezhhul'turnoj kompetencii studentov vysshih uchebnyh zavedenij jekonomicheskogo profilja v sovremennyh uslovijah [Formation of intercultural competence of students of higher educational institutions of economic profile under modern conditions]*. Candidate's thesis: 13.00.01. Moscow, Russia (rus).
- Furmanova, V. P. (1993). *Mezhhul'turnaja kommunikacija i lingvokul'turovedenie v teorii i praktike obuchenija inostrannym jazykam [Intercultural communication and linguistics in the theory and practice of teaching foreign languages]*. Saransk, Russia (rus).
- Centr mizhkul'turnoyi tolerantnosti pry` Students'kij social'nij sluzhbi dlya molodi Zhy'tomyr's'kogo derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka [Center for intercultural tolerance at the students' social service for youth of Zhytomyr State University named after Ivan Franko]. Retrieved from http://spf.zu.edu.ua/proek_spf_25.html (ukr).
- Yur'yeva, K. A. & Tishhenko, O. M. (2014). Kompetenciya, kompetentnist`, mizhkul'turna kompetentnist` uchy'telya: sutnist` i zmist [Competency, competence, intercultural competence of the teacher: essence and content]. *Teoriya ta metody`ka navchannya ta vy`xovannya,* 42, 169–182 (ukr).
- Jankina, N. V. (2006). *Formirovanie mezhhul'turnoj kompetentnosti studenta universiteta [Formation of intercultural competence of a university student]*. Doctor's thesis: 13.00.08. Orenburg, Russia (rus).
- Maiier, N. (2017). The methodological training of future university teachers to implement intercultural foreign language education: the competency-based approach. *Advanced education,* 8, 4–9. doi: 10.20535/2410-8286.101358 (eng).

ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ ВО ВРЕМЯ ИХ БАЗОВОЙ ПОДГОТОВКИ В ЗАВЕДЕНИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Юлия Короткова, доктор педагогических наук, доцент, профессор кафедры гуманитарных дисциплин, Донецкий юридический институт МВД Украины, ул. Лунина, 89-а, 87550, Мариуполь, Украина, y.korotkova1201@ukr.net

В статье раскрывается сущность понятия «межкультурная компетентность будущего юриста», которое толкуем как интегративное многоуровневое профессионально личностное качество, синтезирующее совокупность знаний, умений, отношений, ценностных установок, обусловленных целями и задачами межкультурного общения на основе взаимоуважения, взаимопонимания, взаимообогащения. Межкультурная компетентность рассматривается как целостная система, состоящая из определенных компонентов, относительно самостоятельных, но при этом взаимосвязанных и взаимообусловленных. К ним отнесены следующие: коммуникативная, социокультурная, мотивационно-ценностная, аффективная, когнитивная. Доказано, что формированию межкультурной компетентности специалистов по праву будет способствовать применение инновационных методов и форм учебных занятий (деловые/ролевые игры, диспуты, дискуссии, дебаты, моделирование, симуляции и т.д.), среди которых особое значение имеет межкультурный тренинг.

Ключевые слова: будущий юрист, межкультурная компетентность, межкультурное общение, тренинг, толерантность.

FORMATION OF INTER-CULTURAL COMPETENCE OF FUTURE LAWYERS AT BASIC TRAINING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Yuliya Korotkova, Doctor of Sciences (Pedagogy), Associate Professor, Professor of the Department of Humanitarian Disciplines, Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, 89, Lunina Str., 87500 Mariupol, Ukraine, y.korotkova1201@ukr.net

The article reveals the essence of the concept of "intercultural competence of the future lawyer", which is to be interpreted as an integrative, multileveled, professional personal quality that synthesizes a set of knowledge, skills, attitudes, values, determined by the goals and objectives of intercultural communication on the basis of mutual respect, mutual understanding and mutual enrichment. Intercultural competence is considered as an integral system which consists of certain components, relatively independent, but interrelated and interdependent. These include: communicative, socio-cultural, motivational-value, affective, cognitive ones. It is proved that the formation of intercultural competences of lawyers will promote the application of innovative methods and forms of training (business / role games, debates, discussions, disputes, modellings, simulations, etc.), among which intercultural training is of particular importance. The

latter aims at familiarizing its participants with intercultural differences, role-playing the specially created situations of intercultural communication that help students in better understanding of the existing cultural differences, and to teach them to build their relationships with representatives of other cultural environments on the basis of tolerance. In this regard, it will be efficient to organize and conduct such trainings as: "Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms", "Communication in the work of a lawyer"; "Working with vulnerable groups of clients of the system of free legal aid"; "My professional development"; "International humanitarian law", "All are equal – all are united", etc. Also important are intercultural workshops aimed at cultivating tolerance, for example, "Tolerance. Prevention of xenophobia", "Intercultural communication and ethnic stereotypes", etc.

Keywords: *future lawyer, intercultural competence, intercultural communication, tolerance, training.*